

Andere dan traditionele argumenten voor monumentenzorg nodig

Op de onlangs gehouden studiedag van de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming werd ingegaan op de economische aspecten van monumentenbescherming en monumentenrestauratie. De directe achtergrond van dat onderwerp was het besef dat de traditionele argumenten voor monumentenzorg, in een tijd waar werkgelegenheid en het terugdringen van de sociale uitkeringen zoveel prioriteit hebben, niet meer voldoende gewicht in de schaal leggen. Het was dan ook vanzelfsprekend, dat juist de relaties met de werkgelegenheid en de sociale uitkeringen de meeste aandacht kregen.

Toerisme

Een aspect dat wat minder uitdrukkelijk aan de orde kwam was het toerisme ten gevolge van monumenten. Het gaat hier om een onderwerp dat de nodige verwarring veroorzaakt. Het ligt voor de hand dat een heroriëntatie van het binnenlandse toerisme de middenstand en de horeca in een gebied, rijk voorzien van monumenten, ten goede komt, maar het geld kan slechts één keer worden uitgegeven, en de middenstand en horeca in een monument-arm gebied zijn het slachtoffer.

Geheel van betekenis ontbreekt is de heroriëntatie van het binnenlands toerisme evenwel niet. Het is immers mogelijk dat deze toeristenstroom ten goede komt aan een regio met een hoge werkloosheid. Monumenten zouden, zuiver theoretisch gezien, een functie kunnen vervullen binnen een beleid gericht op de spreiding van economische welvaart. Helaas is juist het omgekeerde het geval. De meeste monumenten liggen in de dichtstbevolkte en economisch meest welvarende gebieden in Nederland.

Als er echter prioriteiten moeten worden gesteld, dan is het restaureren van monumenten in regio's met een slechte economische structuur of een hoge werkloosheid een goed idee. Naast de directe werkgelegenheid verbonden aan de bouw en het ontwerp van het te restaure-

De bestaansgrond van de monumentenzorg ligt in het culturele vlak. De behoefte aan subsidiemiddelen en wettelijke regelingen wordt dan ook voornamelijk ondersteund met argumenten van cultureel-historische aard. De activiteiten van monumentenbescherming en restauratie zijn echter nauw verbonden met andere maatschappelijke activiteiten. Vele daarvan hebben een positieve waarde en kunnen worden gestimuleerd door de monumentenzorg. Grotere aandacht voor de monumentenzorg op wetgevend of financieel terrein kan dan ook een gunstige uitwerking hebben buiten de eigenlijke monumentenzorg. We moeten daarnaast erkennen, dat er negatieve effecten mogelijk zijn, zoals de verstoring van het sociale milieu ten gevolge van grootscheepse restauraties van woonhuizen.

ren object, ontstaat er werkgelegenheid verbonden aan de toeristische aantrekkingskracht van het monument.

Monumenten onderscheiden zich van de meeste andere bouwwerken hierin, dat hun bouw niet alleen een investeringskarakter heeft op basis van hun gebruik door de eigenaar, maar ook in zoverre een inkomensstroom bij anderen (middenstand, horeca) wordt opgewekt.

Positieve effecten

Wanneer we afzien van een wenselijke regionale herverdeling van toeristenstromen, dan is de enige bron van toerisme die werkelijk extra inkomsten betekent, het toerisme uit het buitenland. De inkomsten daarvan bedroegen in 1980 ongeveer 3,2 miljard gulden. Welk deel van dat deviezenbedrag mede vanwege ons nationale monumentenbezit tot stand is gekomen, is moeilijk te bepalen, maar het gaat ongetwijfeld om een groot bedrag.

De positieve effecten van de monumentenzorg op het toerisme zijn daarmee de positieve effecten op de betalingsbalans. In een tijd waarin zoveel aandacht wordt geschonken aan de bevordering van de export is het goed dit aspect van de monumentenzorg in het oog te houden.

Financiering

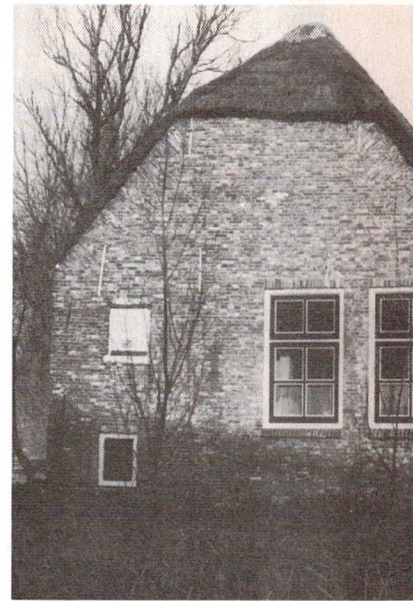
Een ander belangrijk onderwerp tijdens de studiedag was de financiering van de monumentenzorg.

De financieringsproblemen van de Rijksoverheid hebben ge-

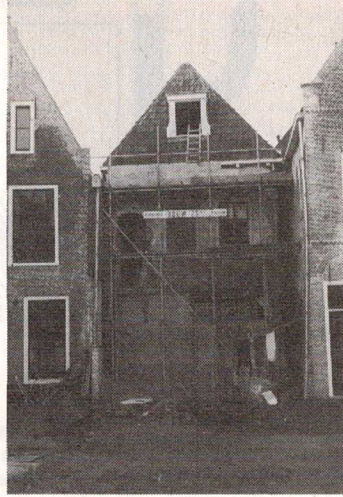
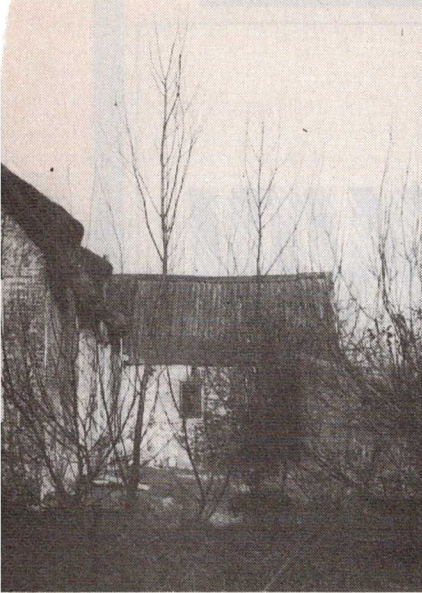
leid tot aanzienlijke bezuinigingen op de monumentenzorg. Het gevolg was een dalende restauratie-activiteit. Een restauratie kan immers niet plaatsvinden zonder een aanzienlijke bijdrage van de overheid.

Het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid becijferde dat het Rijk, in een poging haar financieringsproblematiek te verminderen bij het bezuinigen op de monumentenzorg, een broekzak-vestzak operatie pleegt. Het blijkt namelijk dat bij woonhuisrestauraties het totale uitgekeerde subsidiebedrag per bouwvakker ongeveer gelijk is aan de WW-uitkering die de betreffende bouwvakker ontvangt tijdens zijn werkloosheid.

In het kort loopt de berekening als volgt. De restauratiekosten per bouwvakker bedragen 114 600 gulden. Hierover wordt in totaal (Rijk en Gemeente) 32 % subsidie gegeven, dus 36 672 gulden. Het bruto-

loon van een bouwvakker werkzaam in de restauratie, bedraagt gemiddeld 37 000 gulden. Tijdens werkloosheid wordt hiervan 80 % uitgekeerd, 29 600 gulden. Wanneer we dit bedrag vermeerderen met 5000 gulden gedeelde loonbelasting en premies komen we uit op een kleine 35 000 gulden voor een werkloze bouwvakker. Hieruit volgt bij benadering de gelijkheid tussen werkloosheidsuitkering en subsidiebedrag. Dit soort berekeningen is met veel onzekerheden behept. Wij zullen er hier twee noemen.

De werkelijke uitkeringen zijn hoger, omdat in het totale produktiebedrag van 114 000 gulden per bouwvakker de kosten van kantoorpersoneel en architecten zijn inbegrepen. De hier werkende mensen worden ook werkloos en ontvangen ook uitkeringen.

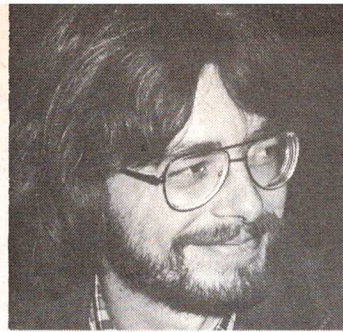
Dit vergroot het positieve effect van de restauratiesubsidies. Daartegenover is het mogelijk dat het door particulieren geïnvesteerde deel van de kosten (het verschil tussen de restauratiekosten en de subsidies) niet bij de bank is geleend, maar is onttrokken aan een andere produktieve bestemming.

Subsidiebudget

De omvang van deze en andere secundaire effecten is moeilijk na te gaan. We zullen het voorlopig houden op een globaal evenwicht tussen subsidies en uitkeringen.

De enige onderbouwing die nog aan het verlagen van het subsidiebudget kan worden gegeven is dat hetzelfde bedrag in de particuliere sector anders en beter zou worden besteed.

Dat laatste is zeer de vraag. Het grootste deel van de restauratiekosten van woonhuizen

drs. ir. A. Dreimuller

wordt nu al door particulieren opgebracht. Over de noodzakelijke omvang van het subsidiebudget bestaat ook al weinig verschil van mening. Bijna iedereen is het er over eens dat met het huidige budget het minimum al lang is bereikt en dat het voortbestaan van veel monumenten in gevaar komt als het huidige uitgavenniveau niet minstens wordt gestabiliseerd. Er valt dus alles voor te zeggen om in ieder geval de subsidiepot voor woonhuizen reëel op hetzelfde niveau te houden.

Alternatief financieringsschema

We willen ten slotte nog de aandacht vestigen op een alternatief financieringsschema, dat op de studiedag slechts zijdelings ter sprake is gekomen. Het gaat om de gezamenlijke financiering door het ministerie van CRM en het ministerie van VRO van monumenten en beeldbepalende panden.

In de praktijk blijkt deze dubbele financiering de voorname weg uit de moeilijkheden te zijn voor restaurerende gemeenten.

In Amsterdam zal in de zomer het zogenaamde „woonhuisexperiment“ starten, een project waarbij woonhuismonumenten, in eigendom van een woningbouwvereniging, heel sober worden gerestaureerd en daarna worden verhuurd onder het systeem van de dynamische kostprijsberekening. In het vorige nummer van R&O zijn we al uitvoerig op deze zaak ingegaan.

De andere invalshoek voor de betrokkenheid van VRO bij het restaureren van woonhuizen ligt in de beschermde stads- en dorpsgezichten. In een aanvulling bij de voorlopige standpuntbepaling van staatssecretaris De Boer naar aanleiding van het rapport Van de Bunt over de monumentenzorg, zet de Rijksdienst voor de Monumentenzorg haar standpunt uiteen met betrekking tot deze groep van stedenbouwkundige monumenten.

drs. A. van Hooren

Drie niveaus

De Rijksdienst onderscheidt drie niveaus van betrokkenheid: de aanwijzing, de bescherming en de uitvoering.

Het eerste niveau, dat van de aanwijzing van een gebied tot beschermd stads- of dorpsgezicht, is wezenlijk een taak voor de centrale overheid. Zowel het ministerie van CRM als dat van VRO zijn hierbij betrokken. De aanwijzing moet centraal gebeuren, omdat de bescherming geregeld is via het bestemmingsplan, en de Wet op de Ruimtelijke Ordening geen verplichting kent voor gemeenten om zo'n plan vast te stellen. Bij de aanwijzing tot beschermd stads- of dorpsgezicht is het opstellen van een bestemmingsplan verplicht.

De invulling van de bescherming geschiedt echter grotendeels gedecentraliseerd: de gemeenteraad stelt vast en Gedeputeerde Staten keuren goed na het horen van de Monumentenraad. Ten slotte blijft de opstelling van uitvoeringsplannen voornamelijk de taak van de gemeente. De Rijksdienst zegt daarvoor: „Bevoegdheden op het terrein van de behartiging van cultuurhistorische belangen dienen daartoe meer dan nu bij de gemeente te worden gesitueerd“

De Rijksdienst herformuleert in haar standpunt het belang van de bescherming en het behoud van individuele objecten als een afgeleide van de hoofddoelstelling: „het bevorderen van de kennis van en de waardering voor historische stads- en dorpsstructuren en monumenten van geschiedenis en kunst“. De bescherming van de structuren wordt het kader waarbinnen de instandhouding van objecten plaatsvindt.

Met het vooropstellen van het belang van de bescherming van structuren wordt de betrokkenheid van het ministerie van VRO één van de peilers van het aanwijzingsbeleid. De kans is groot dat dit op den duur leidt tot een evenzo ver gaande financiële betrokkenheid bij de monumentenzorg.

